

พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน
ของเทศบาลตำบลรางหวาย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี*
BUDDHIST INTEGRATION FOR PROMOTING PEOPLE'S PARTICIPATION IN
COMMUNITY DEVELOPMENT OF RANGWAI SUB-DISTRICT MUNICIPALITY
AT PANOMTUAN DISTRICT IN KANCHANABURI PROVINCE

พระครูติลกสุตคุณ (ทองดี วรสาโย),
พระวิสุทธิพงษ์เมธี (วีระ มหาวิโร), ธิติวุฒิ หมั่นมี
Phrakhrudiloksutthakhun (Thongdee Warasayo),
Phrawisutthipongmethree (Vira Mahaviro), Thitiwut Manmee
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: mahathongdee@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลตำบลรางหวาย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี 2. เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3. นำเสนอพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลตำบลรางหวาย เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 368 คน ด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และค่าเอฟ ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลตำบลรางหวาย ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.88$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านการดำเนินงาน การตัดสินใจ การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล 2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศไม่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่พบว่า ปัจจัยด้านอายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 3. การบูรณาการหลักอภิธานิยธรรม 7 เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ

* Received September 2, 2025; Revised September 29, 2025; Accepted October 14, 2025

ประชาชนในการพัฒนาชุมชน คือ การที่ประชาชนมีการประชุมอย่างพร้อมเพรียงและสม่ำเสมอเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมตัดสินใจ วางแผน ดำเนินงานรับผลประโยชน์ และประเมินผล เพื่อให้เกิดความโปร่งใส ยุติธรรม และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ทั้งนี้การให้ความเคารพ ให้เกียรติสตรี รับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ ส่งเสริมพระพุทธศาสนา จะช่วยสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ยั่งยืน และมีความเป็นหนึ่งเดียวกัน

คำสำคัญ: พุทธบูรณาการ; การมีส่วนร่วมของประชาชน; การพัฒนาชุมชน; เทศบาลตำบล รางหวาย; จังหวัดกาญจนบุรี

Abstract

This research article had the following objectives: 1. To Study the level of public participation in community development at Rang Wai Sub-District Municipality, Phanom Thuan District, Kanchanaburi Province. 2. To Compare the level of public participation in community development classified by personal factors. 3. To Propose a Buddhist integrative approach to promote public participation in community development at Rangwai Sub-District Municipality, conducted by the mixed-method research. The quantitative research collected data from a sample of 368 people using a questionnaire. Data were analyzed by frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, one-way ANOVA. The qualitative research employed in-depth interviews with 9 key informants and analyzed data through descriptive content interpretation.

The findings revealed that 1. The overall level of public participation in community development at Rang Wai Sub-District Municipality was found to be high ($\bar{X}=3.88$). When analyzed by specific dimensions, all aspects, implementation, decision-making, benefit-sharing, and evaluation were also at a high level. 2. When examining public participation in community development based on personal factors, it was found that gender had no statistically significant effect. However, age, education, occupation, and income showed statistically significant differences at the 0.01 level. 3. The integration of Aparihaniyadhamma 7 to promote public participation in community development emphasized regular and inclusive meetings and the

participation process in every step. This included involving citizens in decision-making, planning, implementation, benefit-sharing, and evaluation, ensuring transparency, fairness, and genuine responsiveness to the needs of the people. Furthermore, showing respect, honoring women's rights, listening to elders' opinions, and supporting Buddhism, contributing to building a strong, sustainable, and united community.

Keywords: Buddhist Integration; Public Participation; Community Development; Rang Wai Sub-District Municipality; Kanchanaburi Province

บทนำ

ประเทศไทยได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญมาแล้วจำนวน 20 ฉบับ ซึ่งล้วนยึดหลักการพื้นฐานที่สอดคล้องกัน คือ การระบุให้ประชาชนเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในระบอบประชาธิปไตย หรือที่เรียกว่า อำนาจอธิปไตย แม้ว่า ประชาชนไทยในอดีตจะมีบทบาทในการเมืองการปกครองค่อนข้างจำกัด แต่ด้วยอิทธิพลของแนวคิดประชาธิปไตยจากนานาประเทศที่เข้ามา ส่งผลให้เกิดการตื่นตัวในด้านสิทธิ เสรีภาพ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมากยิ่งขึ้น นำไปสู่การปรับเปลี่ยนและพัฒนาระบบการเมืองอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกมิติของการปกครอง (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2550)

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ภายในชุมชน ถือเป็นทั้งกลไกสำคัญและเป้าหมายหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน โดยมุ่งหวังให้ชุมชนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองในการจัดการปัญหาและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่องในระยะยาว การมีส่วนร่วมจึงมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ภายในระดับบุคคลและกลุ่ม ซึ่งนำไปสู่การเข้าใจในหน้าที่ บทบาท รวมถึงสิทธิที่พึงมีของประชาชนต่อการพัฒนาในพื้นที่ที่ตนเองอาศัยอยู่ ซึ่งคำว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเข้าร่วมกระทำการใดสิ่งหนึ่งร่วมกับผู้อื่น และยังรวมถึงการแสดงออกทางความคิด การเสนอความคิดเห็น หรือแม้แต่การติดตามสถานการณ์ด้วยความสนใจ ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนคือกระบวนการที่บุคคลมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ห่วงใย และแสดงออกถึงความสนใจต่อกิจการของชุมชน ซึ่งล้วนเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง (Creighton, 2005)

เทศบาลตำบลรางหวาย ตั้งอยู่ในอำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี มีพื้นที่รับผิดชอบรวมทั้งสิ้น 28 ตารางกิโลเมตร ประชากรทั้งหมด 4,594 คน มีความหนาแน่น

เฉลี่ย 626.64 คนต่อตารางกิโลเมตร พื้นที่เทศบาลมีอาณาเขตติดต่อกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยรอบ ได้แก่ เทศเหนือติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแสลบ เทศใต้กับองค์การบริหารส่วนตำบลดอนตาเพชร เทศตะวันออกกับเทศบาลตำบลลาดเขต และทิศตะวันตกกับองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแสลบ ในเขตเทศบาลมีทั้งหมด 14 ชุมชน ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ได้บริหารจัดการพื้นที่อย่างต่อเนื่อง จนเกิดความพร้อมในการให้บริการประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของพื้นที่ ประกอบกับในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลรางหวายได้เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม การศึกษา และวิถีชีวิต ซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมตามมา เช่น ปัญหาขยะ เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งการแก้ไขปัญหาเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนในชุมชนและทุกภาคส่วน โดยการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรในชุมชน และส่งเสริมการดำรงชีวิตที่สมดุลและยั่งยืนภายใต้บริบทของพื้นที่

ดังนั้น การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง เพราะประชาชนคือผู้มีส่วนสำคัญในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการพัฒนาภายในชุมชนของตนเอง อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนจะประสบความสำเร็จได้ ต้องมีพื้นฐานจากคุณธรรม จริยธรรม และ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ซึ่งแนวทางที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยคือการนำ หลักอภิธานิยธรรม 7 ซึ่งเป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนา มาใช้เป็นกรอบในการพัฒนาและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาชุมชนภายในเขตเทศบาลตำบลรางหวาย โดยมุ่งวิเคราะห์ถึงระดับการมีส่วนร่วมในภาพรวม และพิจารณาความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมที่อาจเกิดขึ้นเมื่อจำแนกตามลักษณะส่วนบุคคลของประชาชน เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ นอกจากนี้ การศึกษายังครอบคลุมถึงการวิเคราะห์แนวทางการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หรือพุทธบูรณาการเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนอย่างลึกซึ้งและมีจิตสำนึก ซึ่งจะช่วยให้เสริมสร้างให้เกิดพลังของชุมชนในการพัฒนาอย่างมั่นคง มีศักยภาพ และยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลตำบลรางหวาย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาล ตำบลรางหวาย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อนำเสนอพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลตำบลรางหวาย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quantitative Research) โดยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ รวมถึงใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อสนับสนุนและขยายผลจากข้อมูลเชิงปริมาณให้มีความลึกซึ้งและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากรได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลรางหวาย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไป จำนวน 4,594 คน (สำนักงานทะเบียนท้องถิ่น อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่างการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลรางหวาย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไป จำนวน 4,594 คน โดยการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยการใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 368 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 9 รูปหรือคน โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ 1. กลุ่มนักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 1 คน 2. กลุ่มผู้บริหาร หรือผู้ช่วยบริหาร และสมาชิกสภาเทศบาลตำบลรางหวาย จำนวน 2 คน 3. กลุ่มข้าราชการที่ปฏิบัติงานในสำนักงานเทศบาลตำบลรางหวาย จำนวน 4 คน 4. กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล มีลักษณะเป็นแบบกำหนดคำตอบให้ (Check List) จำนวน 5 ข้อ ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับหลักการบริหารนิยธรรม 7 แบ่งออกเป็น 7 ด้าน จำนวน 28 ข้อ ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบล

รางหาย แบ่งออกเป็น 4 ด้าน จำนวน 16 ข้อ มีเกณฑ์วัดระดับความคิดเห็นเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Likert Scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ โดยแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน จากนั้น นำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้เทคนิค IOC (Index of Item Objective Congruence) พิจารณาจากค่า IOC มากกว่า 0.60 ขึ้นไป โดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.844

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 ข้อมูลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับหลักการบริหารนิทรรศการ 7 และตอนที่ 3 ข้อมูลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลรางหาย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่นำแบบสอบถามไปแจกกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 368 คน และได้รับกลับมา จำนวน 368 คน คิดเป็นร้อยละ 100 และได้ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน โดยทำการบันทึกข้อมูลด้วยวิธีการจดบันทึกประกอบการบันทึกเสียงเพื่อความครบถ้วนและแม่นยำของเนื้อหา หลังจากสัมภาษณ์เสร็จสิ้นแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลดิบที่ได้จากการสัมภาษณ์ทั้งหมดมารวบรวม จัดหมวดหมู่ และวิเคราะห์ด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อจัดทำเป็นผลการวิจัยในลำดับถัดไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ เพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และใช้ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการบริหารนิทรรศการ 7 และการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลเมืองกาญจนบุรี และใช้สถิติอนุมานในการทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบค่าที่ (t-test) ค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA)

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน โดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

(Descriptive Content Analysis) วิเคราะห์เนื้อหาเชิงบริบทเพื่อทำความเข้าใจเนื้อหาที่ลึกซึ้งและเชื่อมโยงกับสภาพการณ์จริงให้เหมาะสม พร้อมทั้งนำเสนอข้อมูลเป็นองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลตำบลรางหวาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.88$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการดำเนินงาน รองลงมาคือ ด้านการตัดสินใจ ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการประเมินผล แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีบทบาทสำคัญและมีความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องและครบถ้วน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลตำบลรางหวาย

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ในเขตเทศบาลตำบลรางหวาย	ระดับการปฏิบัติ		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.89	0.60	มาก
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	3.92	0.58	มาก
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	3.87	0.59	มาก
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	3.83	0.66	มาก
รวม	3.88	0.47	มาก

2. การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลตำบลรางหวาย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าเพศไม่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่พบว่าปัจจัยด้านอายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย แสดงให้เห็นว่าอายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ มีอิทธิพลมากกว่าเพศต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลตำบลรางหวาย โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลตามสมมติฐานที่ 1-5

สมมติฐาน	ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม	ค่า F	Sig.	ผลการศึกษา	
					ยอมรับ	ปฏิเสธ
1.	เพศ	การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน	2.049	0.153		✓
2.	อายุ	การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน	7.527**	0.000	✓	
3.	ระดับการศึกษา	การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน	8.654**	0.000	✓	

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลตำบลรางหวาย โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลตามสมมติฐานที่ 1-5 (ต่อ)

สมมติฐาน	ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม	ค่า F	Sig.	ผลการศึกษา	
					ยอมรับ	ปฏิเสธ
4.	อาชีพ	การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน	4.484**	0.001	✓	
5.	รายได้	การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน	6.584**	0.000	✓	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

3. การบูรณาการหลักการบริหารนิยธรรม 7 เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลรางหวาย เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีการประชุมอย่างพร้อมเพรียงและสม่ำเสมอเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมตัดสินใจ วางแผน ดำเนินงาน รับผลประโยชน์ และประเมินผล เพื่อให้เกิดความโปร่งใส ยุติธรรม และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ทั้งนี้การให้ความเคารพ ให้เกียรติสตรี รับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ ส่งเสริมพระพุทธศาสนา จะช่วยสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ยั่งยืน และมีความเป็นหนึ่งเดียวกัน แสดงว่า การบูรณาการหลักการบริหารนิยธรรม 7 ส่งผลให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และต่อเนื่องในทุกขั้นตอนของการพัฒนาชุมชน และตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็ง ความยั่งยืน และความสามัคคีในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลตำบลรางหวาย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} =3.88, S.D.=0.47) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ประกอบด้วย ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (\bar{X} =3.92, S.D.=0.58) ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (\bar{X} =3.89, S.D.=0.60) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (\bar{X} =3.87, S.D.=0.59) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (\bar{X} =3.83, S.D.=0.66) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมที่เข้มข้นและต่อเนื่องในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน พร้อมจะมีบทบาทในทุกขั้นตอนของการพัฒนาชุมชน ตั้งแต่การตัดสินใจ ดำเนินงาน ไปจนถึงการรับประโยชน์และประเมินผล ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปณณทัต บนขุนทด และคณะ (2562) พบว่า ซึ่งได้ดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนตำบลอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยพบว่า ในภาพรวมประชาชนมีส่วนร่วมในระดับมาก อย่างไรก็ตาม เมื่อลงลึกในรายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมในด้านการรับประโยชน์การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการเข้าร่วมดำเนินกิจกรรม อยู่ในระดับ

ค่อนข้างต่ำ ขณะที่การมีส่วนร่วมในด้านการประเมินผลก็ยังอยู่ในระดับที่ไม่สูงเช่นกัน จึงมีความสอดคล้อง แต่ยังมี ความขัดแย้งบางส่วนกับกรณีของเทศบาลตำบลรางหวาย โดยเฉพาะในรายด้านที่ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลรางหวายมีส่วนร่วมมาก ในขณะที่ชุมชนตำบลอิสานกลับมีส่วนร่วมน้อย และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาบรรพต กิตติปัญญา และคณะ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วน ตำบลสาริกา อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก โดยผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.23$, $S.D.=0.69$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกมิติของการมีส่วนร่วมทั้งการตัดสินใจ ($\bar{X}=3.44$, $S.D.=0.97$) การดำเนินกิจกรรม ($\bar{X}=3.40$, $S.D.=1.06$) การรับผลประโยชน์ ($\bar{X}=3.06$, $S.D.=0.82$) และการประเมินผล ($\bar{X}=3.04$, $S.D.=0.76$) ต่างก็อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน จึงไม่สอดคล้องอย่างชัดเจนกับระดับการมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลรางหวาย ซึ่งแสดงระดับการมีส่วนร่วมที่สูงกว่าทุกด้าน

2. การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลตำบลรางหวาย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าประชาชนที่มีเพศ ต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลตำบลรางหวาย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มี อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลตำบลรางหวาย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย แสดงให้เห็นว่าปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อโอกาส ความสามารถ หรือแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ ดังนั้น การยอมรับสมมติฐานการวิจัยในประเด็นของอายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ จึงสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคมไทยในระดับชุมชนที่ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา ยังคงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระธวัชชัย สนธิธมโม (2561) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีความแตกต่างกันในด้านอาชีพและระดับการศึกษา มีระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนภายในเขตเทศบาลเมืองสระแก้วที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งส่งผลให้สมมติฐานการวิจัยในประเด็นดังกล่าวได้รับการยอมรับ ขณะที่ในมิติของเพศ อายุ และรายได้ แม้ว่าจะมีความหลากหลายในกลุ่มตัวอย่าง แต่ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับการมีส่วนร่วม ส่งผลให้สมมติฐานในส่วนนี้ไม่ได้รับการสนับสนุน และสอดคล้องกับงานวิจัยของบุญโชค บุญมี และธันธสา โรจนตระกูล (2564) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง

อย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย พบว่า ปัจจัยด้านอายุ การศึกษา อาชีพ และระยะเวลาที่อยู่อาศัยมีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของประชาชนในประเด็นดังกล่าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งมีความสอดคล้องกันอย่างชัดเจน ในประเด็นที่ว่า ปัจจัยส่วนบุคคลบางประการ โดยเฉพาะอายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

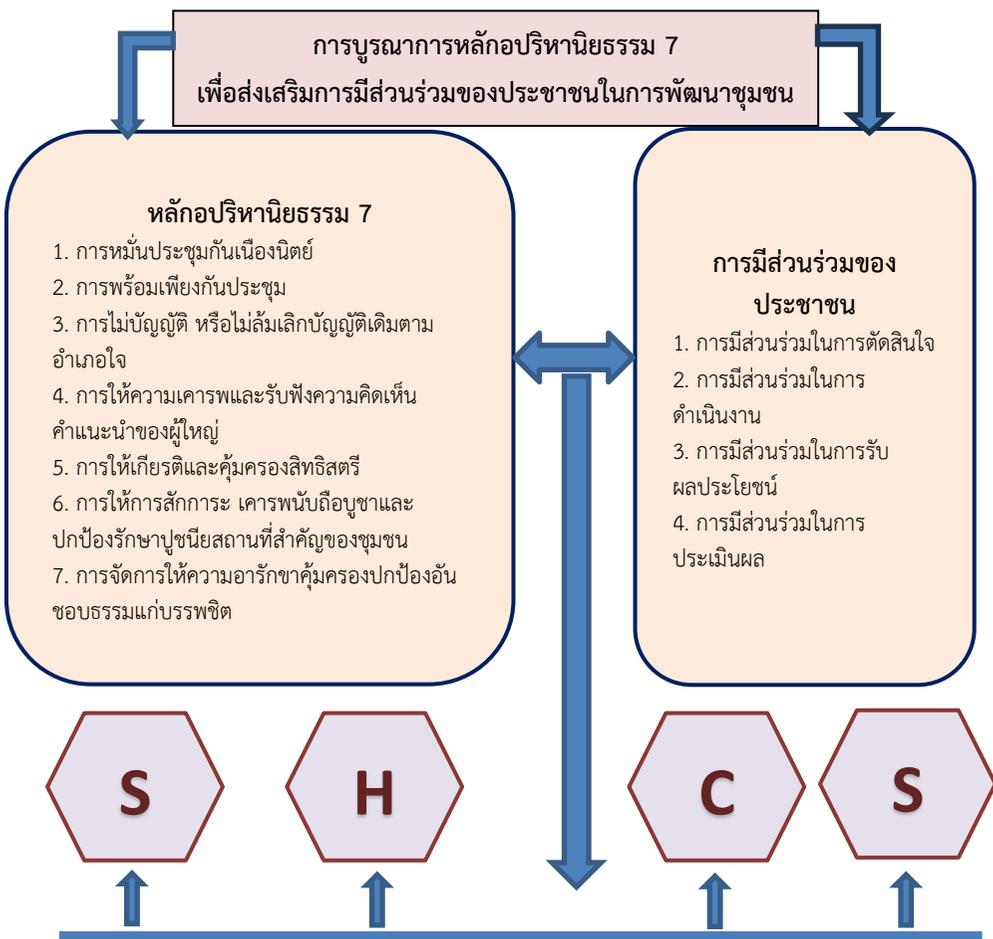
3. จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เกี่ยวกับการบูรณาการหลัก อปรีทานิยธรรม 7 เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของ เทศบาลตำบลรางหวาย พบว่า การที่ประชาชนมีการประชุมอย่างพร้อมเพรียงและ สม่ำเสมอ จะช่วยให้กระบวนการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เป็นไปอย่างเปิดเผย รวมทั้งเปิด โอกาสให้ประชาชนร่วมตัดสินใจ วางแผน ดำเนินงาน รับผลประโยชน์ และประเมินผล เพื่อให้เกิดความโปร่งใส ยุติธรรม และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่าง แท้จริง ทั้งนี้การให้ความเคารพ ให้เกียรติสตรี รับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ ส่งเสริม พระพุทธศาสนา จะช่วยสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ยั่งยืน และมีความเป็นหนึ่งเดียวกัน โดยรวม แล้ว การบูรณาการหลักอปรีทานิยธรรม 7 กับการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกลไกสำคัญ ที่ช่วยสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ยั่งยืน และมีความเป็นหนึ่งเดียวกัน ทั้งในด้านโครงสร้างการ บริหารและในด้านคุณธรรมทางสังคม ส่งผลให้การพัฒนาชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริงในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของพระมรกด ธมมปาโล (2566) จากการศึกษาวิจัย พบว่า แนวทางการบริหาร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หากยึดหลักอปรีทานิยธรรม 7 ประการ ซึ่งเป็นหลักธรรม สำคัญในพระพุทธศาสนา สามารถส่งเสริมเสถียรภาพและการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระดับ ท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยหลักธรรมทั้งเจ็ดนี้ถือเป็นแนวทางที่ช่วยป้องกันความ เสื่อมและสนับสนุนความเจริญในสังคม อีกทั้งยังสอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย ได้แก่

1. การประชุมสม่ำเสมอ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วม
2. การพร้อมเพรียงในการหารือและ ตัดสินใจร่วมกัน
3. การไม่ปรับเปลี่ยนข้อกำหนดโดยพลการ
4. การเคารพและเชื่อฟัง ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ
5. การให้เกียรติและปกป้องสิทธิของสตรี
6. การเคารพต่อสถานที่หรือ บุคคลอันควรเคารพ
7. การอารักขาและสนับสนุนกิจกรรมทางศาสนา

ซึ่งการน้อมนำ หลักธรรมเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ในการบริหารท้องถิ่นช่วยส่งเสริมความสามัคคีความโปร่งใส และจริยธรรมในสังคม ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างมั่นคงและ ยั่งยืนในระยะยาว จึงสอดคล้องกันในด้านความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนที่ต้องอาศัย การผสมผสานระหว่างการบริหารท้องถิ่นกับคุณธรรมทางสังคม การนำหลักธรรมมาใช้ได้จำกัด แคศาสนา แต่ยังเชื่อมโยงกับระบบการมีส่วนร่วมของ ประชาชน และการปกครองแบบ ประชาธิปไตยอย่างชัดเจน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามกระบวนการวิจัยตั้งแต่ต้น เมื่อได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลแล้วจึงได้สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ โดยนำเอาผลการวิจัยเชิงปริมาณ ในประเด็นที่มีระดับการปฏิบัติสูงสุด ระหว่างตัวแปรอิสระและ ตัวแปรตาม นำมาเป็นสาระสำคัญในการสังเคราะห์ และประเด็นดังกล่าวได้พิจารณาถึงความสอดคล้องกันระหว่างข้อมูลเชิงปริมาณกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ เมื่อได้ข้อสรุปและประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์แล้วจึงได้สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลรางหวาย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ทำให้ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้จากการสังเคราะห์งานวิจัย สรุปสาระสำคัญซึ่งมีรายละเอียดดังนี้คือ

1. S = (Strong Community) ชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง ชุมชนที่มีศักยภาพในการจัดการตนเอง สามารถรวมพลังกันแก้ไขปัญหา การวางแผน และพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกได้อย่างต่อเนื่อง ด้วยความร่วมมือของคนในชุมชน

2. H = (High Participation) การมีส่วนร่วมสูง หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนเข้ามามีบทบาทในการคิด การวางแผน ดำเนินการ และติดตามผล ของกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ร่วมกับผู้นำหรือองค์กรในชุมชน คือ มีการเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นจากทุกกลุ่ม สมาชิกกล้าพูด กล้าคิด กล้าทำ ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของในทุกกระบวนการพัฒนา และลดช่องว่างระหว่างผู้นำกับประชาชน

3. C = (Community Unity) ความสามัคคีในชุมชน หมายถึง การที่คนในชุมชนมีความรัก ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าในกันและกัน แม้จะมีความแตกต่างกันด้านความคิด ความเชื่อ หรือฐานะ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก เคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ร่วมแรงร่วมใจทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม มีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธี

4. S = (Sustainable Development) การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่ไม่เน้นเพียงแค่ความสำเร็จระยะสั้น แต่เป็นการวางแผนและดำเนินการที่คำนึงถึงอนาคต ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม มีการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า มีการสืบทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่น เน้นการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

สรุปได้ว่า การบูรณาการหลักการบริหารนิยธรรม 7 เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน จะช่วยให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง หลักการบริหารนิยธรรม 7 จะช่วยส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนดำเนินชีวิตด้วยความ ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน เป็นพื้นฐานของความร่วมมือและการรวมพลังกันแก้ไขปัญหา ช่วยสร้างชุมชนที่เข้มแข็งและมีศักยภาพในการจัดการตนเอง การเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมอย่างเสมอภาคตามหลัก ทำให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของ และเกิดการมีส่วนร่วมสูงในการวางแผนและดำเนินงาน ดังนั้น หากนำปัจจัยหลักนี้มาบูรณาการร่วมกับหลักการบริหารนิยธรรม 7 จะเป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง มีส่วนร่วมสูง มีความสามัคคี และเกิดพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. เทศบาลตำบลรางหวาย ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้นำชุมชน ผู้บริหารท้องถิ่น และประชาชนในเขตเทศบาลตำบลรางหวาย มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ระเบียบ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลฯ และเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชุมชนให้มากขึ้น

2. เทศบาลตำบลรางหวาย ควรส่งเสริมสนับสนุนการประกอบอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชนทุกสาขาอาชีพ โดยเฉพาะ ผู้มีรายได้น้อย เช่น การจัดตั้งกลุ่มอาชีพการฝึกอบรมเพิ่มทักษะในการประกอบอาชีพ สนับสนุนอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ ในการประกอบอาชีพ

3. เทศบาลตำบลรางหวาย ควรส่งเสริมและพัฒนาศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารและการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนในเขตเทศบาลฯ เข้าถึงการรับรู้ข่าวสารของทางราชการอยู่เสมอ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. เทศบาลตำบลรางหวาย ควรจัดโครงการอบรมให้กับผู้นำชุมชน ผู้บริหารท้องถิ่น และประชาชนเพื่อสร้างความรู้เรื่องบทบาทหน้าที่ตามกฎหมาย และหน้าที่พลเมือง พร้อมทั้งจัดทำคู่มือสรุปสาระสำคัญในรูปแบบที่ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าใจง่าย

2. เทศบาลตำบลรางหวาย ควรสำรวจความต้องการและศักยภาพของประชาชนเพื่อจัดฝึกอบรมทักษะอาชีพที่ตรงกลุ่มเป้าหมาย เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงเพื่อเพิ่มอาชีพและรายได้ โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีรายได้น้อย

3. เทศบาลตำบลรางหวาย ควรจัดตั้งและพัฒนาศูนย์ข้อมูลข่าวสาร พร้อมทั้งขยายช่องทางประชาสัมพันธ์ผ่านออนไลน์ เว็บไซต์ เสียงตามสาย และสื่ออื่น ๆ เช่น จดหมายข่าว ปฏิทินข่าวสาร เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในการดำเนินการพัฒนาชุมชนและให้ผลดำเนินงานเป็นที่ประจักษ์

2. ควรศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า กระบวนการมีส่วนร่วมแต่ละกระบวนการมีความสำคัญอย่างไร

3. ควรศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำของชุมชนในการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนเพื่อเป็นการ ส่งเสริม สนับสนุน และเป็นแนวทางในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอนให้เกิด ประโยชน์อย่างแท้จริงต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2550). *แนวคิดแนวทางการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย.
- บุญโชค บุญมี และธนัสถา โรจนตระกูล. (2564). การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย. *วารสารมจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 6(3),112-123.
- ปัทมทัต บนขุนทด และคณะ. (2562). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนตำบลอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*, 6(1), 1-15.
- พระธวัชชัย สนธิธมโม. (2561). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว* (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมรกต ธมมปาโล. (2566). การยกระดับความสำคัญการปกครองท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักอภิธานิธรรม. *วารสารภัคดีชุมชนพลปริทรรศน์*, 1(2), 27-38.
- พระมหาบรรพต กิตติปัญญา และคณะ. (2565). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วน ตำบลสาริกา อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 5(1), 68-79.
- สำนักงานทะเบียนท้องถิ่น อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี. (2567). *ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลรางหวาย*. กาญจนบุรี: สำนักงานทะเบียนท้องถิ่น อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี.
- Creighton, J. L. (2005). *The public participation handbook: Making better decisions through citizen involvement*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Yamane, T. (1973). *Statistic: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.